

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 336.64:338.12

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20454276>

**Вплив інфляції на показники рентабельності підприємств в сучасних
умовах**

Підгасць Сергій Васильович

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Західноукраїнського національного університету,
<https://orcid.org/0000-0003-3208-7668>

Прийнято: 13.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. В умовах сучасної макроекономічної нестабільності інфляція виступає одним із ключових системних чинників, що визначають параметри формування фінансових результатів суб'єктів господарювання, зумовлюючи трансформацію структури витрат, доходів, цінової політики та механізмів забезпечення ефективності діяльності підприємств. Посилення інфляційних процесів супроводжується зростанням вартості виробничих ресурсів, трудових ресурсів, фінансових ресурсів, зміною рівня платоспроможного попиту, підвищенням вартості кредитних ресурсів та посиленням макроекономічної невизначеності, що безпосередньо впливає на показники прибутковості суб'єктів господарювання. За таких умов особливої актуальності набуває проблема кількісної оцінки характеру, напряму та ступеня впливу інфляції на рентабельність підприємств як інтегрального показника ефективності їх функціонування. Водночас сучасні наукові дослідження переважно зосереджені на загальній характеристиці інфляційних процесів, тоді як питання економіко-

аналітичної оцінки впливу інфляції на результати діяльності підприємств залишаються недостатньо розкритими, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Метою дослідження є визначення характеру, напряму та ступеня впливу інфляції на показники рентабельності підприємств України в умовах макроекономічної нестабільності, а також дослідження взаємозв'язку між інфляційними процесами та результативністю діяльності суб'єктів господарювання.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів**, зокрема методи теоретичного узагальнення, аналізу та систематизації – для дослідження економічної сутності інфляції та рентабельності підприємств; економіко-статистичний аналіз – для оцінки динаміки макроекономічних показників; методи порівняльного аналізу – для дослідження тенденцій зміни показників рентабельності; кореляційний аналіз та коефіцієнт кореляції Пірсона – для визначення ступеня та напряму взаємозв'язку інфляції та рентабельності підприємств.

Результати дослідження засвідчили, що інфляція впливає на показники рентабельності підприємств через витратний, ціновий, попитовий, фінансовий та очікувальний канали, що зумовлює зміну структури витрат і доходів суб'єктів господарювання та трансформацію умов забезпечення ефективності їх діяльності. Встановлено, що макроекономічне середовище України у 2020-2024 рр. характеризувалося високою волатильністю та нестабільністю фінансових результатів підприємств. Визначено, що найбільш негативний вплив інфляційного тиску на показники рентабельності спостерігався у 2022 році внаслідок поєднання воєнних і макроекономічних викликів, що супроводжувалося різким скороченням ВВП та суттєвим погіршенням ефективності діяльності суб'єктів господарювання. За результатами кореляційного аналізу встановлено наявність помірного оберненого взаємозв'язку між інфляцією та рентабельністю підприємств, що свідчить про

тенденцію до зниження ефективності діяльності підприємств в умовах посилення інфляційного тиску.

Висновки. Доведено, що інфляція є вагомим дестабілізуючим макроекономічним чинником, який негативно впливає на показники рентабельності підприємств через механізми зростання витрат, посилення фінансової невизначеності та погіршення умов здійснення господарської діяльності. Обґрунтовано доцільність використання економіко-аналітичних методів для кількісної оцінки взаємозв'язку між інфляцією та фінансовими результатами діяльності підприємств. Отримані результати можуть бути використані для підвищення обґрунтованості управлінських рішень щодо формування фінансової та цінової політики підприємств, оптимізації структури витрат та адаптації суб'єктів господарювання до умов макроекономічної нестабільності.

Ключові слова: інфляція, рентабельність підприємств, макроекономічна нестабільність, фінансові результати, кореляційний аналіз, ефективність діяльності підприємств, макроекономічні чинники, валовий внутрішній продукт.

The impact of inflation on corporate profitability indicators in the current conditions

Serhii Pidhaiets,

Candidate of Economic Sciences (Ph. D.), Associate Professor at the
Department of Banking Finance and Insurance Vinnytsia Educational and Research
Institute of Economics, West Ukrainian National University,
<https://orcid.org/0000-0003-3208-7668>

Abstract. Under conditions of contemporary macroeconomic instability, inflation serves as one of the key systemic factors influencing the formation of business entities' financial performance, leading to transformations in cost structures, revenues,

pricing policies, and mechanisms for ensuring enterprise efficiency. The intensification of inflationary processes is associated with rising production, labor, and financial resource costs, changes in effective demand, higher borrowing costs, and increasing macroeconomic uncertainty, all of which directly affect the profitability of business entities. Under such conditions, the quantitative assessment of the nature, direction, and magnitude of inflation's impact on corporate profitability as an integral indicator of enterprise efficiency becomes particularly relevant. At the same time, contemporary research primarily focuses on the general characteristics of inflationary processes, whereas the economic and analytical assessment of inflation's impact on enterprise performance remains insufficiently studied, thereby determining the relevance of this research.

The purpose of this study is to determine the nature, direction, and magnitude of inflation's impact on the profitability indicators of Ukrainian enterprises under conditions of macroeconomic instability, as well as to examine the relationship between inflationary processes and enterprise performance.

The study employs a combination of general scientific and specialized **methods**, including methods of theoretical generalization, analysis, and systematization to examine the economic nature of inflation and enterprise profitability; economic and statistical analysis to assess the dynamics of macroeconomic indicators; comparative analysis to identify trends in profitability indicators; and correlation analysis together with Pearson's correlation coefficient to determine the degree and direction of the relationship between inflation and enterprise profitability.

The study's findings indicate that inflation affects enterprise profitability through cost, price, demand, financial, and expectations channels, leading to changes in the cost and revenue structures of business entities and transforming the conditions underlying their operational efficiency. It is found that Ukraine's macroeconomic environment in 2020–2024 was characterized by high volatility and unstable enterprise financial performance. It is found that the most pronounced adverse impact of inflationary pressures on profitability indicators occurred in 2022, driven by a

combination of military and macroeconomic challenges, alongside a sharp decline in GDP and a significant deterioration in enterprise efficiency. The correlation analysis reveals a moderate inverse relationship between inflation and enterprise profitability, indicating a tendency for enterprise performance to decline amid rising inflationary pressures.

Conclusions. Inflation is demonstrated to be a significant destabilizing macroeconomic factor that negatively affects enterprise profitability through rising costs, increased financial uncertainty, and deteriorating conditions for economic activity. The paper substantiates the appropriateness of applying economic and analytical methods to the quantitative assessment of the relationship between inflation and enterprise financial performance. The results obtained may be used to enhance the soundness of managerial decision-making in relation to enterprise financial and pricing policies, cost structure optimization, and the adaptation of business entities to macroeconomic instability.

Keywords: inflation, enterprise profitability, macroeconomic instability, financial performance, correlation analysis, enterprise performance, macroeconomic factors, gross domestic product (GDP).

Постановка проблеми. В умовах сучасного макроекономічного середовища інфляційні процеси виступають одним із ключових чинників, що визначають параметри функціонування суб'єктів господарювання. Для економіки України, яка зазнає суттєвого впливу воєнних, структурних та фінансових шоків, інфляція набуває не лише циклічного, а й системного характеру, що зумовлює необхідність поглибленого дослідження її впливу на результати діяльності підприємств.

Одним із найбільш чутливих до інфляційного середовища показників є рентабельність підприємств, що відображає ефективність використання ресурсів та здатність генерувати прибуток. Зростання загального рівня цін супроводжується зміною вартості сировини, енергоносіїв, трудових ресурсів,

фінансового капіталу, що, у свою чергу, впливає на структуру витрат підприємств та формування їх фінансових результатів. Водночас інфляція може мати як негативний, так і частково компенсуючий вплив на рентабельність, залежно від галузевої специфіки, ринкової позиції підприємства та рівня адаптивності його цінової політики.

Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених аналізу інфляційних процесів та фінансових результатів підприємств, питання кількісної оцінки впливу інфляції на показники рентабельності залишається недостатньо розкритим. Зокрема, потребує уточнення характер взаємозв'язку між інфляцією та рентабельністю в умовах нестабільного макроекономічного середовища, а також ступінь впливу інфляційних процесів у поєднанні з іншими факторами, зокрема динамікою валового внутрішнього продукту. Недостатня увага приділяється застосуванню економіко-аналітичних методів, які дозволяють перейти від описового аналізу до кількісного обґрунтування взаємозв'язків між досліджуваними показниками.

Таким чином, актуальність обраної теми зумовлена необхідністю поглибленого аналізу впливу інфляції на показники рентабельності підприємств в сучасних умовах, що дозволить сформуванню науково обґрунтованих підходів до забезпечення їх фінансової стійкості та ефективності функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу інфляції на фінансові результати та рентабельність підприємств широко представлена в сучасній українській науковій літературі, однак досліджується переважно в межах окремих взаємопов'язаних напрямів. Теоретико-методичні засади аналізу інфляції як макроекономічного чинника розкрито у працях Гречка О., Маркова В. [1], Міненкової Н. [2] та в аналітичних матеріалах НБУ [14], де інфляція розглядається як комплексний фактор, що впливає на витрати підприємств, цінову політику, інвестиційну активність і фінансові очікування.

У дослідженнях фінансових результатів і рентабельності підприємств основна увага приділяється аналітичним підходам до оцінки ефективності

діяльності. Зокрема, Кошельок Г., Міндова О., Чернишова Л. [3] обґрунтовують використання факторного аналізу рентабельності, Моргачов І., Овчаренко Є. [4] визначають рентабельність активів як орієнтир фінансового планування, а Карначов О., Макаренко Ю. [5] застосовують систему фінансових коефіцієнтів для комплексної оцінки результативності господарської діяльності. Андрушків І. [8] акцентує увагу на галузевому аспекті оцінки рентабельності. Водночас у зазначених працях інфляційний чинник здебільшого не виділяється як самостійний об'єкт аналізу.

Сучасні прикладні дослідження зосереджуються на багатофакторності формування прибутковості підприємств в умовах економічної нестабільності. Криворучко М., Постолюк Д. [6] досліджують управління грошовими потоками підприємств, Жовтяк Г., Серьогіна Д., Жовтяк А. [7] визначають напрями підвищення прибутковості через оптимізацію витрат, логістики та цінової політики. Власова Н., П'ятак Т. [9] розглядають оцінку впливу факторів на фінансові результати, тоді як Сердюков К., Бадяєв О. [10] враховують інфляційні процеси у дослідженні фінансових результатів підприємств в умовах криз і цифровізації. Поряд з цим Гавриш Г., Бобух Є., Калабін В. [11], Кириченко С., Забіяка В. [12] та Поночовна О. [13] розглядають фінансову безпеку, фінансову політику та управління витратами як складові забезпечення ефективності діяльності підприємств.

У науковій літературі простежуються різні підходи до оцінки впливу інфляції. Так, Гречко О., Марков В. [1] та Міненкова Н. [2] розглядають інфляцію переважно як негативний фактор, що посилює витрати і знижує ефективність діяльності. Натомість Жовтяк Г., Серьогіна Д., Жовтяк А. [7], а також Сердюков К., Бадяєв О. [10] допускають можливість адаптації підприємств до інфляційного середовища через зміну цінової політики та оптимізацію витрат.

Отже, існуючі дослідження характеризуються фрагментарністю підходів, недостатнім поєднанням аналізу інфляції та рентабельності, а також обмеженим використанням кількісних методів оцінки ступеня й напряму їх взаємозв'язку.

Це зумовлює необхідність подальшого дослідження, спрямованого на комплексну економіко-аналітичну оцінку впливу інфляції на показники рентабельності підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених інфляційним процесам і фінансовим результатам підприємств, у сучасній літературі відсутній комплексний підхід до аналізу взаємозв'язку між інфляцією та показниками рентабельності. В більшій кількості праць ці категорії розглядаються ізольовано або опосередковано, що обмежує можливість формування цілісного уявлення про характер і механізм впливу інфляції на ефективність діяльності підприємств.

Водночас недостатньо дослідженим залишається питання кількісної оцінки ступеня та напряму впливу інфляції на показники рентабельності. У наукових працях інфляція здебільшого розглядається як загальний макроекономічний чинник без використання економіко-аналітичних методів для визначення ступеня її впливу на рентабельність суб'єктів господарювання. Це пов'язано зі складністю формалізації макроекономічних процесів, обмеженістю статистичних даних та недостатнім застосуванням інструментів економетричного аналізу.

Зазначені прогалини обумовлюють необхідність подальшого дослідження, спрямованого на комплексну та кількісну оцінку впливу інфляції на показники рентабельності підприємств. У межах цієї статті передбачається визначити характер, напрям і силу взаємозв'язку між досліджуваними показниками на основі статистичних даних із використанням економіко-аналітичних методів, що дозволить поглибити теоретичні підходи та обґрунтувати практичні аспекти адаптації підприємств до інфляційного середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу інфляції на показники рентабельності підприємств в сучасних економічних умовах із визначенням характеру, напряму та ступеню взаємозв'язку між досліджуваними показниками. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю об'єктивної оцінки впливу інфляційних процесів на

ефективність діяльності підприємств, що має важливе значення як для розвитку наукових підходів до аналізу фінансових результатів, так і для практики управління в умовах нестабільного макроекономічного середовища.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: узагальнення теоретичних підходів до трактування інфляції як макроекономічного чинника та рентабельності як показника ефективності діяльності підприємств; аналіз динаміки інфляційних процесів і показників рентабельності в Україні; проведення економіко-статистичної оцінки взаємозв'язку між інфляцією та рентабельністю підприємств; визначення особливостей впливу інфляції на результати діяльності підприємств у сучасних умовах; обґрунтування практичних аспектів адаптації підприємств до інфляційного середовища.

Вирішення зазначених завдань дозволить забезпечити науково обґрунтований підхід до оцінки впливу інфляції на ефективність діяльності підприємств та сформуванню підґрунтя для подальших досліджень у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасної макроекономічної нестабільності особливої актуальності набуває проблема оцінки впливу інфляції на ефективність діяльності підприємств. Інфляція виступає не лише показником зростання загального рівня цін, а й системним макроекономічним параметром, що змінює умови формування витрат, доходів, прибутку та рентабельності суб'єктів господарювання. У цьому контексті важливим є не лише загальне теоретичне трактування інфляції, а й з'ясування механізмів її впливу на показники рентабельності підприємств.

У наукових працях Гречка О., Маркова В. інфляційні процеси розглядаються як чинник, що безпосередньо впливає на рівень господарських витрат, цінову політику, інвестиційну активність та загальні умови функціонування підприємств [1]. Такий підхід є важливим для даного дослідження, оскільки дозволяє трактувати інфляцію не лише як макроекономічний показник, а як фактор, що трансформує внутрішнє фінансове

середовище підприємства. Міненкова Н. досліджуючи формування облікової політики в умовах інфляції, акцентує увагу на необхідності коригування фінансової звітності та врахування інфляційних ризиків [2]. Це підтверджує, що інфляція впливає не лише на поточні витрати підприємства, а й на достовірність оцінки його фінансових результатів.

Важливе значення для теоретичного обґрунтування дослідження мають аналітичні матеріали Національного банку України, у яких інфляція розглядається через призму динаміки споживчих цін, монетарних чинників, очікувань економічних агентів та зовнішніх шоків [14]. Використання цих матеріалів дозволяє пов'язати мікроекономічні результати підприємств із ширшим макроекономічним контекстом, у якому формуються витрати, попит, ціни та фінансові рішення.

З позиції фінансового аналізу ключовим показником, через який доцільно оцінювати наслідки інфляції для підприємств, є рентабельність. Кошельок Г., Міндова О., Чернишова Л. обґрунтовують доцільність застосування факторного аналізу рентабельності та мультиплікативних моделей для визначення впливу окремих чинників на ефективність діяльності підприємств [3]. Цей підхід є методично цінним, оскільки дозволяє розглядати рентабельність не як ізольований показник, а як результат дії сукупності факторів. Дослідники Моргачов І., Овчаренко Є. визначають рентабельність активів як важливий орієнтир фінансового планування підприємств [4], що дає підстави трактувати рентабельність як індикатор не лише поточного стану, а й управлінської ефективності. Автори Карначов О., Макаренко Ю. застосовують систему фінансових коефіцієнтів для оцінки результативності господарської діяльності [5], що підтверджує доцільність використання саме відносних показників для аналізу ефективності підприємств.

Галузевий аспект оцінки рентабельності розкрито у праці Андрушківа І., де рентабельність транспортної галузі розглядається як показник, що відображає здатність підприємств забезпечувати ефективне використання ресурсів у

конкретних умовах функціонування [8]. Такий підхід є важливим, оскільки вплив інфляції на рентабельність не може бути повністю однаковим для всіх підприємств і залежить від галузевої специфіки, структури витрат та можливостей цінової адаптації.

У праці Криворучка М., Постоловки Д. акцентовано увагу на управлінні грошовими потоками підприємств в умовах соціально-економічної нестабільності [6]. Це має безпосереднє значення для аналізу інфляції, оскільки зростання цін ускладнює планування грошових надходжень і витрат, підвищує потребу в оборотному капіталі та знижує передбачуваність фінансових результатів. Автори Жовтяк Г., Серьогіна Д. та Жовтяк А. досліджують напрями підвищення прибутковості підприємств через оптимізацію витрат, логістики та цінової політики [7]. Їхній підхід дозволяє пояснити, що підприємства можуть частково адаптуватися до інфляційного тиску, однак така адаптація залежить від управлінських можливостей та ринкових умов.

Методично важливим для даного дослідження є підхід Власової Н. та П'ятак Т., які застосовують кореляційний аналіз для оцінки впливу факторів на фінансові результати підприємств [9]. Це підтверджує доцільність використання економіко-аналітичних методів для визначення ступеня та напряму зв'язку між інфляцією і рентабельністю. Дослідники Сердюков К. та Бадяєв О., аналізуючи фінансові результати підприємств України в умовах цифровізації та економічних криз, враховують інфляційні процеси як один із чинників, що впливає на реальні показники діяльності [10]. Такий підхід є близьким до предмета даної статті, однак потребує подальшого поглиблення саме в частині оцінки впливу інфляції на рентабельність.

У дослідженнях Гавриш Г. Бобуха Є., Калабіна В. [11] та Кириченко С., Забіяки В. [12] рентабельність розглядається у ширшому контексті фінансової безпеки, фінансової політики та здатності підприємства адаптуватися до зовнішніх шоків. Це дозволяє трактувати рентабельність не лише як показник прибутковості, а як елемент фінансової стійкості підприємства. Крім того,

Поночовна О., досліджуючи управління витратами підприємств, акцентує увагу на необхідності контролю витрат як важливої умови забезпечення ефективності діяльності [13]. У контексті інфляції цей підхід є особливо значущим, оскільки саме через витратний канал інфляційний вплив найчастіше трансформується у зниження рентабельності.

Узагальнення наукових підходів дає підстави виокремити основні канали впливу інфляції на рентабельність підприємств: витратний, ціновий, попитовий, фінансовий та очікувальний. Витратний канал проявляється у зростанні собівартості продукції внаслідок підвищення цін на ресурси та оплату праці; ціновий – у можливості перекладання витрат у ціни реалізації; попитовий – у зниженні купівельної спроможності споживачів; фінансовий – у зміні вартості кредитних ресурсів; очікувальний – у впливі інфляційних очікувань на управлінські рішення.

Відтак інфляцію доцільно розглядати як системний макроекономічний чинник, що впливає на рентабельність підприємств через зміну витрат, доходів, попиту, цінової політики та фінансової невизначеності. Рентабельність, у свою чергу, виступає інтегральним показником, який дозволяє оцінити, чи супроводжується зростання номінальних доходів реальним підвищенням ефективності діяльності підприємств. Саме тому подальший етап дослідження має бути спрямований на емпіричну оцінку характеру, напряму та ступеня взаємозв'язку між інфляцією та показниками рентабельності підприємств.

З метою оцінки впливу інфляційних процесів на показники рентабельності підприємств доцільно здійснити аналіз динаміки ключових макроекономічних індикаторів, зокрема темпів зростання валового внутрішнього продукту, індексу інфляції та рівня рентабельності операційної діяльності підприємств. Вибір зазначених показників обумовлений їх економічною природою та функціональною роллю у формуванні фінансових результатів суб'єктів господарювання. Зокрема, індекс інфляції відображає загальний рівень цінових змін в економіці та використовується як базовий індикатор макроекономічної

нестабільності [14], тоді як рентабельність операційної діяльності є інтегральним показником ефективності використання ресурсів підприємства [3; 5]. Включення показника ВВП до аналізу дозволяє врахувати фазу економічного циклу та загальну макроекономічну динаміку, в межах якої формуються витрати, доходи та прибутковість підприємств.

Таблиця 1

Динаміка макроекономічних показників та рентабельності підприємств
України за 2020-2024 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Темпи зростання ВВП, %	-3,75	3,45	-28,76	5,32	2,9
Індекс інфляції, %	5,0	10,0	26,6	5,1	12
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств, %*	4,6	11,2	4,2	10,7	10,2

*дані наведено без урахування результатів діяльності банків

Джерело: складено автором на основі [15; 16; 17]

Аналіз наведених даних (табл. 1) засвідчує високу волатильність макроекономічного середовища у досліджуваному періоді, що супроводжується нестабільною динамікою рентабельності підприємств. У 2020 році функціонування економіки в умовах спаду поєднувалося з помірним рівнем інфляції та низькою рентабельністю (4,6 %). У 2021 році, на ґрунті відновлення економічної активності та позитивної динаміки ВВП, рентабельність зросла до 11,2 %, незважаючи на посилення інфляційного тиску, що свідчить про домінування факторів економічного зростання над витратними обмеженнями.

Критичним для економіки став 2022 рік, який характеризується різким падінням ВВП (-28,76 %) та значним зростанням інфляції (26,6 %), зумовленими впливом повномасштабної війни. У цих умовах рентабельність підприємств знизилася до 4,2 %, що підтверджує комплексний негативний вплив макроекономічних та воєнних шоків на ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

У 2023 році відбулося відновлення економічної активності, що супроводжувалося зростанням рентабельності до 10,7 % за умов зниження

інфляції, що свідчить про поступову адаптацію підприємств до нових економічних умов. Водночас у 2024 році, попри збереження позитивної динаміки ВВП, зафіксовано незначне зниження рентабельності до 10,2 %, що може бути пов'язано з повторним посиленням інфляційного тиску та збереженням макроекономічної невизначеності.

Отже, результати аналізу підтверджують наявність складного та неоднозначного взаємозв'язку між інфляцією, економічною динамікою та рівнем рентабельності підприємств. Встановлено, що у кризових умовах і за високих темпів інфляції ефективність діяльності підприємств суттєво знижується, тоді як у періоди економічного відновлення – зростає. Водночас виявлена динаміка свідчить про адаптаційні можливості підприємств до інфляційного середовища, що обумовлює доцільність подальшого кількісного аналізу взаємозв'язку між досліджуваними показниками із застосуванням економіко-аналітичних методів.

З метою кількісної оцінки ступеня та напряму взаємозв'язку між інфляцією та показниками рентабельності підприємств у дослідженні застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона, що обумовлено кількісною природою досліджуваних показників та можливістю оцінки їх лінійної залежності. Значення коефіцієнта кореляції визначається за формулою:

$$r = \frac{\sum(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum(x_i - \bar{x})^2 \cdot \sum(y_i - \bar{y})^2}} \quad [1.1]$$

де:

x_i – значення інфляції;

y_i – значення рентабельності;

\bar{x}, \bar{y} – середні значення відповідних показників.

На першому етапі оцінювання взаємозв'язку між інфляцією та рентабельністю підприємств здійснюємо розрахунок середніх значень досліджуваних показників, що є необхідною умовою для подальшого застосування методу кореляційного аналізу. Середній рівень інфляції за досліджуваний період 2020-2024 рр. розраховується як:

$$\bar{x} = \frac{5,0 + 10,0 + 26,6 + 5,1 + 12,0}{5} = 11,74$$

Водночас середній рівень рентабельності підприємств становить:

$$\bar{y} = \frac{4,6 + 11,2 + 4,2 + 10,7 + 10,2}{5} = 8,18$$

Отримані середні значення використовуються як база для визначення відхилень кожного спостереження, що дозволяє перейти від аналізу абсолютних величин до дослідження їх варіації відносно середнього рівня. Такий підхід відповідає класичній методології кореляційного аналізу, оскільки саме відхилення від середнього лежать в основі розрахунку коефіцієнта Пірсона.

На наступному етапі формуємо розрахункову табл. 2, у якій для кожного року визначаємо відхилення показників інфляції та рентабельності від їх середніх значень, а також обчислюємо добуток цих відхилень.

Таблиця 2

Розрахунок коефіцієнта кореляції між інфляцією та рентабельністю підприємств

Рік	$x_i, \%$	$y_i, \%$	$x_i - \bar{x}$	$y_i - \bar{y}$	$(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})$	$(x_i - \bar{x})^2$	$(y_i - \bar{y})^2$
2020	5,0	4,6	-6,74	-3,58	24,14	45,43	12,82
2021	10,0	11,2	-1,74	3,02	-5,25	3,03	9,12
2022	26,6	4,2	14,86	-3,98	-59,02	220,80	15,84
2023	5,1	10,7	-6,64	2,52	-16,73	44,10	6,35
2024	12,0	10,2	0,26	2,02	0,53	0,07	4,08
Σ	-	-	-	-	-56,33	313,43	48,21

*розраховано автором на основі даних [15; 16; 17]

Економічний зміст отриманих величин (табл. 2) полягає в тому, що сума попарних добутоків відхилень характеризує напрям і узгодженість змін показників, тоді як суми квадратів відхилень відображають рівень варіації кожної змінної окремо. Саме їх поєднання дозволяє нормувати показник і отримати порівнянну оцінку ступеня зв'язку.

На наступному етапі здійснюємо підстановку отриманих значень у формулу коефіцієнта кореляції Пірсона:

$$r = \frac{-56,33}{\sqrt{313,43 * 48,21}} \approx -0,46$$

Отримане значення коефіцієнта кореляції ($r \approx -0,46$) свідчить про

наявність помірного оберненого взаємозв'язку між рівнем інфляції та показниками рентабельності підприємств у досліджуваному періоді. Це вказує на те, що посилення інфляційних процесів супроводжується тенденцією до зниження ефективності функціонування суб'єктів господарювання, що загалом узгоджується з економічною природою інфляції та механізмом її впливу на фінансові результати підприємств. Зростання інфляційного тиску обумовлює підвищення вартості сировинних, енергетичних, трудових і фінансових ресурсів, порушення цінових пропорцій, зниження купівельної спроможності економічних агентів та посилення макроекономічної невизначеності, що в сукупності негативно позначається на рівні прибутковості підприємств.

Отриманий коефіцієнт кореляції дозволяє стверджувати про наявність статистично відчутного негативного зв'язку між досліджуваними показниками: зі зростанням інфляції спостерігається тенденція до скорочення рівня рентабельності підприємств. Водночас значення $r \approx -0,46$ не слід інтерпретувати як пряме скорочення рентабельності на 0,46 відсоткових пункти при зростанні інфляції на 1 %, оскільки коефіцієнт кореляції відображає не абсолютну величину зміни результативного показника, а ступінь тісноти та напрям статистичного взаємозв'язку між змінними. Разом із тим від'ємний знак коефіцієнта підтверджує наявність тенденції, відповідно до якої зростання інфляційних процесів асоціюється із погіршенням фінансових результатів діяльності підприємств.

Найбільш виразно зазначена закономірність проявилася у 2022 році, коли різке прискорення інфляційних процесів та суттєве скорочення ВВП внаслідок воєнних і макроекономічних викликів супроводжувалися істотним зниженням рівня рентабельності підприємств. У зазначений період негативний вплив інфляції посилювався скороченням внутрішнього попиту, дестабілізацією виробничо-логістичних зв'язків, зростанням операційних витрат та погіршенням інвестиційного клімату. Це підтверджує, що в умовах кризових явищ інфляція здатна виступати одним із ключових дестабілізуючих факторів функціонування

суб'єктів господарювання, посилюючи ризики погіршення їх фінансової стійкості та ефективності діяльності.

Водночас отримані результати не свідчать про існування жорсткої функціональної залежності між рівнем інфляції та показниками рентабельності підприємств. Помірний рівень кореляції підтверджує багатofакторний характер формування фінансових результатів суб'єктів господарювання, оскільки на рівень рентабельності одночасно впливають темпи економічного зростання, динаміка ділової активності, рівень податкового навантаження, структура витрат підприємств, доступність фінансових ресурсів, галузеві особливості функціонування, інтенсивність конкурентного середовища та ефективність системи управління. У зв'язку з цим інфляцію доцільно розглядати як вагомий, проте не визначальний чинник формування рентабельності підприємств.

Крім того, характер впливу інфляційних процесів на результати діяльності підприємств значною мірою залежить від фази економічного циклу та загального стану макроекономічного середовища. У періоди економічного поживлення підприємства можуть частково нейтралізувати інфляційний тиск шляхом адаптації цінової політики, розширення обсягів реалізації продукції, диверсифікації джерел доходів та оптимізації структури витрат. Натомість у кризових умовах домінує негативний ефект інфляції, пов'язаний із випереджаючим зростанням витрат виробництва, скороченням платоспроможного попиту, погіршенням доступу до фінансових ресурсів та підвищенням рівня економічної невизначеності. Це свідчить про складний, багаторівневий та нелінійний характер взаємозв'язку між інфляцією та показниками рентабельності підприємств.

Отже, результати проведеного кореляційного аналізу підтверджують наявність статистично відчутного оберненого взаємозв'язку між інфляцією та рентабельністю підприємств України у 2020-2024 рр., що дає підстави стверджувати про негативний вплив інфляційних процесів на ефективність діяльності суб'єктів господарювання. Водночас помірний рівень кореляції

засвідчує, що формування рентабельності підприємств визначається комплексом взаємопов'язаних макроекономічних та внутрішньогосподарських чинників. У зв'язку з цим забезпечення стабільного рівня прибутковості підприємств потребує реалізації комплексної макроекономічної політики, спрямованої не лише на стримування інфляції, а й на стимулювання економічного зростання, підтримку ділової активності, стабілізацію фінансового середовища та підвищення адаптаційної спроможності підприємств до зовнішніх економічних викликів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження поглиблено теоретико-методичні засади оцінки впливу інфляційних процесів на показники рентабельності підприємств в сучасних умовах функціонування економіки. На основі узагальнення наукових підходів встановлено, що інфляція виступає системним макроекономічним чинником, який комплексно впливає на фінансові результати суб'єктів господарювання через витратний, ціновий, попитовий, фінансовий та очікувальний канали. Обґрунтовано, що рентабельність підприємств доцільно розглядати як інтегральний показник ефективності діяльності, який найбільш повно відображає наслідки трансформації макроекономічного середовища під впливом інфляційних процесів.

У ході дослідження вирішено наукове завдання щодо кількісної оцінки характеру та напряму взаємозв'язку між рівнем інфляції та показниками рентабельності підприємств України у 2020-2024 рр. Проведений аналіз макроекономічної динаміки дозволив встановити, що зростання інфляційного тиску в умовах економічної нестабільності та воєнних викликів супроводжується погіршенням результативності діяльності суб'єктів господарювання, зниженням рівня прибутковості та посиленням фінансових ризиків. Водночас у періоди економічного поживлення підприємства демонструють часткову адаптацію до інфляційного середовища шляхом коригування цінової політики, оптимізації витрат та підвищення ефективності використання ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні

аналітичного підходу до оцінки впливу інфляційних процесів на показники рентабельності підприємств шляхом поєднання теоретичного обґрунтування механізмів інфляційного впливу із результатами кількісного аналізу макроекономічних та фінансових показників у сучасних умовах економічної нестабільності. Отримані результати дозволяють більш комплексно оцінювати вплив інфляції на ефективність діяльності суб'єктів господарювання, можуть бути використані у процесі формування фінансової політики підприємств, удосконалення механізмів адаптації до інфляційних ризиків, а також при розробці заходів макроекономічної політики, спрямованих на забезпечення стабільності фінансового середовища та підтримку ефективності функціонування підприємств в умовах сучасних економічних викликів.

Список використаних джерел

1. Гречко О. Ю., Марков В. С. Вплив інфляційних процесів на діяльність підприємств. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 14. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-04-01>
2. Міненкова Н. Методи побудови облікової політики в умовах інфляції: коригування звітності та прогнозування. *Економічний розвиток*. 2025. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/1583/1529>
3. Кошельок Г., Міндова О., Чернишова Л. Факторний аналіз рентабельності виробництва торговельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2124>
4. Моргачов І. В., Овчаренко Є. І. Удосконалення фінансового планування на мікрорівні шляхом комплементарного таргетування. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 365-370. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-365-370>
5. Карначов О. А., Макаренко Ю. П. Оцінка ефективності управління

фінансово-господарською діяльністю підприємства із застосуванням системи фінансових коефіцієнтів. *Бізнес Інформ*. 2024. № 11. С. 268-276. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-268-276>

6. Криворучко М. Ю., Постоловка Д. І. Аналіз грошових потоків у системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів аграрного бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 225-234. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-225-234>

7. Жовтяк Г. В., Серьогіна Д. С., Жовтяк А. В. Напрями підвищення прибутковості діяльності будівельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-29>

8. Андрушків І. П. Оцінка рентабельності транспортної галузі України та шляхи її підвищення. *Бізнес Інформ*. 2022. № 1. С. 205-210. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-205-210>

9. Власова Н. О., П'ятак Т. В. Оцінка впливу факторів внутрішнього середовища на фінансові результати підприємств промисловості. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 235–243. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-235-243>

10. Сердюков К. Г., Бадяєв О. В. Аналіз фінансових результатів підприємств України в умовах цифровізації та економічних криз. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2025. № 3. С. 39-43. URL: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-3-8>

11. Гавриш Г., Бобух Є., Калабін В. Методичні підходи до діагностики рівня фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3518/3447>

12. Кириченко С., Забіяка В. Управління фінансовою політикою підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3091>

13. Поночовна О. В. Організаційно-економічні аспекти управління витратами підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7025>

14. Національний банк України. Інфляційний звіт. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report> (дата звернення: 23.04.2026).
15. Державна служба статистики України. Індекс фізичного обсягу валового внутрішнього продукту, %. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/8-1-1/> (дата звернення: 23.04.2026).
16. Індекс інфляції в Україні. Minfin. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 23.04.2026).
17. Державна служба статистики України. Статистичний показник (інтерактивний інструмент «Експлорер»). URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer?md5=637d403b926e8355f0b91e9086a50779> (дата звернення: 23.04.2026).